

УДК 681.518

І.В. Зімчук, к.т.н.
В.І. Іщенко, к. т. н., доц.
С.В. Водоп'ян, к.т.н.

Житомирський військовий інститут радіоелектроніки ім. С.П. Корольова

МЕТОДИКА СИНТЕЗУ АЛГОРИТМІВ ЦИФРОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ АВТОМАТИЧНИХ СИСТЕМ З ДИФЕРЕНЦІЙНИМ ЗВ'ЯЗКОМ

Викладено методику синтезу алгоритмів цифрового управління для автоматичних систем з диференційним зв'язком. Теоретичну основу методики складає теорія інваріантності. Наводиться приклад з результатами математичного моделювання.

Підвищення вимог до точності систем автоматичного управління (САУ) приводить до необхідності удосконалення як виконавчих елементів, так і елементів регулятора. У зв'язку з цим на практиці все більше застосовують цифрові регулятори, які дозволяють досягти високих показників якості управління [2], [7].

Одним з ефективних методів підвищення динамічної точності систем управління є введення в них диференційного зв'язку. Це пояснюється тим, що в таких системах відсутнє протиріччя між умовами стійкості та точності [3], [7]. Структурна схема цифрової САУ з диференційним зв'язком наведена на рис. 1.

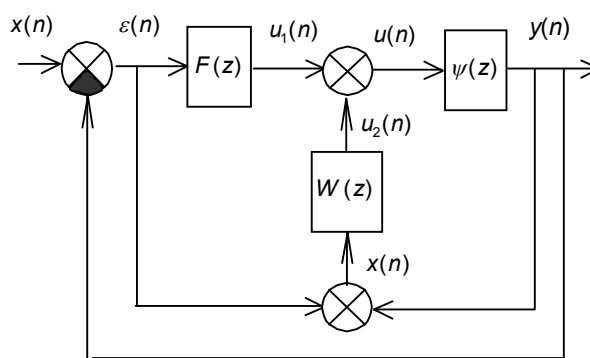

Рис. 1

На схемі введено наступні позначення: $F(z)$ та $W(z)$ – оператори управління за помилкою $\varepsilon(n)$ та за вхідною дією $x(n)$; $\psi(z)$ – передаточна функція об'єкта управління; $y(n)$ – вихідна дія; $u_1(n)$, $u_2(n)$ та $u(n)$ – відповідні сигнали управління.

В роботі [7] показано, що для забезпечення інваріантності помилки САУ відносно вхідної дії передаточна функція корегуючої ланки повинна відповідати виразу:

$$W(z) = \frac{1}{\psi(z)}. \quad (1)$$

Однак, реалізувати $W(z)$ за виразом (1) фізично неможливо через те, що виникає необхідність реалізації оператора випередження, тобто визначення майбутнього значення вхідної дії $x(n+1)$ в момент формування сигналу управління. Тому оператор розімкненого контура управління $W(z)$ синтезують з умови підвищення точності в сталому режимі, тобто з умови квазіінваріантності [7].

Так, в роботі [7] викладено методику синтезу корегуючого пристрою за допомогою частотних характеристик, що робить процедуру синтезу досить складною та громіздкою. В [8] розглянуто можливість досягнення повної інваріантності в САУ з комбінованим принципом управління за допомогою штучного введення в ланку вхідної дії постійної затримки, що є суттєвим недоліком таких систем. В роботі [6] розглянуто лише принципи побудови цифрових комбінованих САУ, при цьому порядок синтезу операторів управління не викладений. В [1] викладено синтез цифрових систем з використанням стохастичного комбінованого управління. При цьому для визначення операторів управління необхідно вирішувати нелінійне поліноміальне рівняння, що здійснюється при накладанні ряду

У зв'язку з цим, метою роботи є розробка методики синтезу операторів управління в цифрових системах автоматичного управління з диференційним зв'язком.

Задача синтезу ставиться наступним чином. Припускається, що на вхід цифрової САУ в дискретні моменти часу $t = nT$ надходить вхідна дія, яка описується поліномом наступного виду:

$$x(n) = x(n-1) + \sum_{i=1}^N \Delta^i x(n-1) \frac{T^i}{i!}, \quad (2)$$

де T – інтервал часової дискретизації;

$\Delta^i x(n-1)$ – i -та різниця від вхідної дії $x(n-1)$.

Дискретна передаточна функція об'єкта управління вважається відомою:

$$\psi(z) = \frac{\psi_1(z)}{\psi_2(z)}.$$

Необхідно визначити порядок синтезу операторів замкнутого та розімкненого контурів управління відповідно:

$$F(z) = \frac{F_1(z)}{F_2(z)}, \quad (3)$$

$$W(z) = \frac{W_1(z)}{W_2(z)}. \quad (4)$$

Критерій якості подано третьою формою умов інваріантності помилки систем відносно вхідної дії [3]:

$$K_e(z)x(n) = 0, \quad K_e(z) \neq 0, \quad x(n) \neq 0, \quad n \rightarrow \infty, \quad (5)$$

де $K_e(z)$ – передаточна функція системи за помилкою.

Оператор замкнутого контура управління $F(z)$ може бути заданий апріорно, або визначений будь-яким відомим методом [2], [4], [5], [6]. Пропонується використовувати метод “трьох поліномів” [6]. Даний метод дозволяє синтезувати стійкі САУ з заданою динамічною точністю. Згідно з методом передаточна функція алгоритму управління за помилкою визначається за виразом:

$$F(z) = \frac{C(z) - A(z)}{A(z)\psi(z)}, \quad (6)$$

де $C(z)$ – характеристичний поліном системи;

$A(z)$ – поліном, який визначає точність системи та розраховується з третьої форми умов інваріантності.

Оператор розімкненого контура управління визначається за допомогою передаточної функції за помилкою. Для системи, що наведена на рис. 1, вказана передаточна функція відповідає виразу [3]:

$$K_e(z) = \frac{1 - \psi(z)W(z)}{1 + \psi(z)F(z)}. \quad (7)$$

Звідки

$$[1 - \psi(z)W(z)]x(n) = [1 + \psi(z)F(z)]\varepsilon(n).$$

Для забезпечення інваріантності помилки $\varepsilon(n)$ відносно вхідної дії $x(n)$ необхідно, щоб виконувалась умова:

$$[1 - \psi(z)W(z)]x(n) = 0, \quad (8)$$

але

$$[1 - \psi(z)W(z)] \neq 0, \quad x(n) \neq 0, \quad n \rightarrow \infty. \quad (9)$$

Через те, що передаточна функція $W(z)$ не може розраховуватись за виразом (1) в такому вигляді, то, для реалізації умови (9), оператор розімкненого контура управління визначимо у вигляді:

$$W(z) = \frac{\psi_2(z) + G(z)}{\psi_1(z)}, \quad (10)$$

де $G(z)$ – деякий невідомий поліном, призначений для компенсації вільних доданків у $\psi_2(z)$.

Тоді рівняння (8) набуде вигляду:

$$\left[1 - \frac{\psi_1(z)}{\psi_2(z)} \frac{\psi_2(z) + G(z)}{\psi_1(z)} \right] x(n) = 0.$$

Після перетворень отримаємо:

$$\left[-\frac{G(z)}{\psi_2(z)} \right] x(n) = 0.$$

Отримане рівняння буде правильним, якщо

$$[-G(z)]x(n) = 0, \quad (11)$$

де $G(z) \neq 0$;

$x(n) \neq 0$.

Вираз (11) являє собою третю форму умов інваріантності помилки системи відносно вхідної дії [3] і дозволяє визначити поліном $G(z)$, загальний вигляд якого наступний:

$$G(z) = (1 - z^{-1})^{N+1} \left(1 + \sum_{i=1}^M g_i z^{-i} \right), \quad (12)$$

де N – порядок вхідної дії;

g_i – коефіцієнти полінома.

Визначений поліном $G(z)$ дає змогу розраховувати передаточну функцію корегуючого регулятора $W(z)$.

При відомих $F(z)$ та $W(z)$ алгоритм управління матиме вигляд:

$$u(n) = u_1(n) + u_2(n), \quad (13)$$

де $u_1(n) = F(z)\varepsilon(n)$,

$u_2(n) = W(z)x(n)$.

Якщо оператор $W(z)$ визначається за виразом (10), співвідношення (7) для передаточної функції за помилкою набуде вигляду:

$$K_\varepsilon(z) = \frac{-G(z)F_2(z)}{\psi_1(z)F_1(z) + \psi_2(z)F_2(z)}.$$

Поліном $G(z)$ у чисельнику виразу (12) свідчить про підвищення порядку астатизму і, як наслідок, про виконання обраного критерію якості (вираз (5)).

Таким чином, запропонована методика синтезу цифрових САУ з диференційним зв'язком визначається наступними положеннями.

1. Синтез оператора замкненого контура управління $F(z)$ за виразом (6).
2. Визначення компенсаційного полінома $G(z)$ відповідно до виразу (12).
3. Розрахунок передаточної функції розімкненого контура управління $W(z)$ за виразом (10).
4. Визначення алгоритму управління динамічним об'єктом відповідно до виразу (13).

Порядок синтезу комбінованої САУ розглянемо на прикладі. Модель об'єкта управління подана передаточною функцією:

$$\psi(p) = \frac{\alpha}{p(b + p)},$$

де α , b – коефіцієнти, які залежать від параметрів об'єкта управління;

p – оператор Лапласа.

Вхідна дія описується виразом (2) при $N = 2$. Необхідно синтезувати комбіновану САУ, для якої в сталому режимі $\varepsilon(n) = 0$.

Розв'язок. За допомогою таблиць [2] визначається дискретна передаточна функція об'єкта управління:

$$\psi(z) = \frac{c_1 z^{-1} + c_2 z^{-2}}{(1 - z^{-1})(1 - d_2 z^{-1})},$$

де $c_1 = \frac{\alpha}{b^2} (bT - 1 + d_2)$;

$c_2 = \frac{\alpha}{b^2} (1 - B - bTd_2)$;

$d_2 = e^{-bT}$.

Для забезпечення стійкості системи та можливості досягнення високих показників якості перехідного процесу оператор замкненого контура управління $F(z)$ синтезується другого порядку астатизму за виразом (6). При визначених за допомогою методу [6] поліномах

$$A(z) = (1 - z^{-1})^2,$$

$$C(z) = (1 - Q_1 z^{-1})(1 - Q_2 z^{-1}),$$

передаточна функція $F(z)$ набуває вигляду:

$$F(z) = \frac{a_0 + a_1 z^{-1} + a_2 z^{-2}}{1 + b_1 z^{-1} + b_2 z^{-2}},$$

$$\text{де } a_0 = \frac{2 - Q_1 - Q_2}{c_1};$$

$$a_1 = \frac{d_2 Q_1 + d_2 Q_2 - 2d_2 + Q_1 Q_2 - 1}{c_1};$$

$$a_2 = \frac{d_2(1 - Q_1 Q_2)}{c_1};$$

$$b_1 = \frac{c_2 - c_1}{c_1};$$

$$b_2 = -\frac{c_2}{c_1}.$$

З виразу (12) розраховується поліном компенсації:

$$G(z) = (1 - z^{-1})^3.$$

На підставі виразу (10) визначається передаточна функція розімкненого контура управління:

$$W(z) = \frac{m_0 + m_1 z^{-1} + m_2 z^{-2}}{1 + n_1 z^{-1}},$$

$$\text{де } m_0 = \frac{2 - d_2}{c_1};$$

$$m_1 = \frac{d_2 - 3}{c_1};$$

$$m_2 = \frac{1}{c_1};$$

$$n_1 = \frac{c_2}{c_1}.$$

З рівняння (13) розраховується алгоритм комбінованого управління безперервною частиною:

$$u_1(n) = a_0 \varepsilon(n) + a_1 \varepsilon(n-1) + a_2 \varepsilon(n-2) - b_1 u_1(n-1) - b_2 u_1(n-2);$$

$$u_2(n) = m_0 x(n) + m_1 x(n-1) + m_2 x(n-2) - n_1 u_2(n-1);$$

$$u(n) = u_1(n) + u_2(n).$$

Оцінка ефективності синтезованої САУ проводилась шляхом математичного моделювання на ПЕОМ. Дослідження проводилось при наступних умовах: $Q_1 = 0,95$; $Q_2 = 0,95$; $\alpha = 3,2 \frac{\text{Paд}}{\text{Bc}^2}$; $b = 2c^{-1}$; $T = 0,1c$. Результати моделювання у вигляді зміни помилки управління з часом при одиничній $x(n) = 1$, лінійній $x(n) = 5nT$ та квадратичній $x(n) = 2(nT)^2$ вхідних діях наведені на рис. 2, 3 та 4 відповідно.

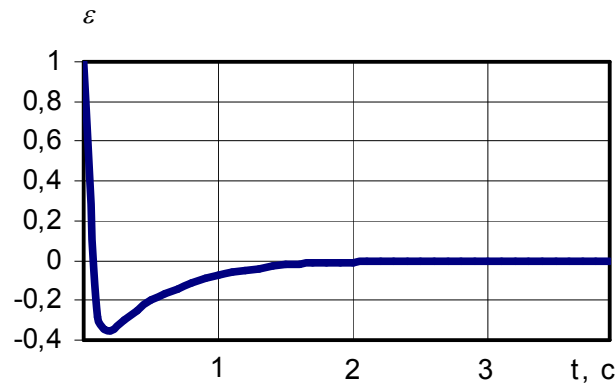

Рис. 2

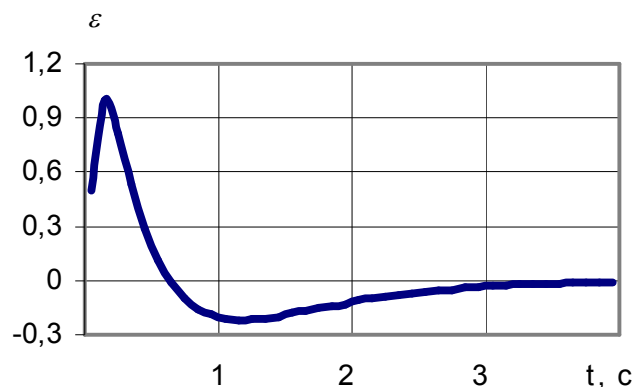

Рис. 3

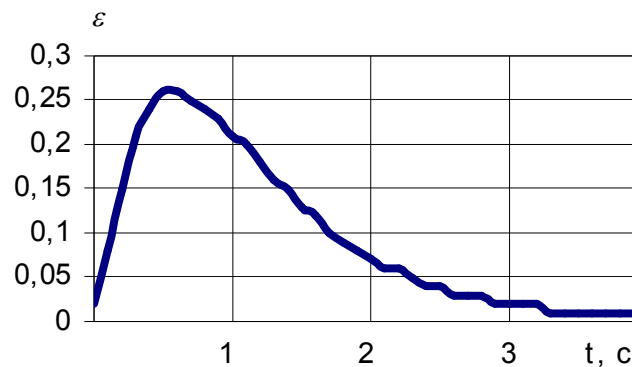

Рис. 4

З отриманих результатів видно, що при розглянутих вхідних діях синтезований алгоритм комбінованого управління забезпечує в сталому режимі нульову динамічну помилку.

Таким чином, результати математичного моделювання підтвердили теоретичні розрахунки та показали високу ефективність алгоритму комбінованого управління, який синтезовано за викладеною методикою синтезу цифрових систем управління з диференційним зв'язком.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Водоп'ян С.В., Пушкар'юв Ю.О., П'ясовський Д.В.* Методика розрахунку фільтра оцінювання в радіотехнічних слідкуючих системах з динамічним об'єктом // Вісник ЖІТІ / Технічні науки. – 1998. – № 7. – С. 150–154.
2. *Гостев В.И., Стеклов В.И., Склярченко С.Н.* Оптимальные системы управления с цифровыми регуляторами: Справочник.- К.: КИРЦ «Сенс», 1995. – 484 с.
3. *Зайцев Г.Ф., Стеклов В.К.* Комбинированные следящие системы. – К.: Техніка, 1978. – 263 с.
4. *Изерман Р.* Цифровые системы управления: Пер. с англ. – М.: Мир, 1984. – 541 с.

5. Куо Б. Теория и проектирование цифровых систем управления: Пер. с англ. – М.: Машиностроение, 1986. – 448 с.
6. Пушкарёв Ю.А. Анализ и синтез дискретных систем оценивания.- Житомир: ЖВУРЭ ПВО, 1985. – 326 с.
7. Созонник Г.Д., Стеклов В.К. Цифровые системы управления. – К.: Техніка, 1991. – 191 с.
8. Федоров С.М. Автоматические системы с цифровыми вычислительными машинами. – М.: Энергия, 1965. – 308 с.

ЗІМЧУК Ігор Валерійович – кандидат технічних наук, викладач Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П. Корольова.

Наукові інтереси:

– адаптивні алгоритми оцінювання для сучасних інформаційно-керуючих систем.

Тел.: 41-58-63

ЩЕНКО Володимир Іванович – кандидат технічних наук, доцент, начальник кафедри Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П. Корольова.

Наукові інтереси:

– алгоритми оцінювання та управління для сучасних інформаційно-керуючих систем.

ВОДОП'ЯН Сергій Васильович – кандидат технічних наук, начальник відділу Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П. Корольова.

Наукові інтереси:

– алгоритми оцінювання та управління для сучасних інформаційно-керуючих систем.

Подано 20.11.2003

Зімчук І.В., Іщенко В.І., Водоп'ян С.В. Методика синтезу алгоритмів цифрового управління для автоматичних систем з диференційним зв'язком

Зимчук И.В., Ищенко В.И., Водопьян С.В. Методика синтеза алгоритмов цифрового управления для автоматических систем с дифференциальной связью

Zimchouk I.V., Ishchenko V.I., Vodopiav S.V. Technique of synthesis of the algorithms of control for automatic systems with differential connection

УДК 681.518

Методика синтезу алгоритмів цифрового управління для автоматичних систем з диференційним зв'язком / І.В.Зімчук, В.І.Іщенко, С.В.Водоп'ян

Викладено методику синтезу алгоритмів цифрового управління для автоматичних систем з диференційним зв'язком. Теоретичну основу методики складає теорія інваріантності. Наводиться приклад з результатами математичного моделювання.

УДК 681.518

Методика синтеза алгоритмов цифрового управления для автоматических систем с дифференциальной связью / И.В.Зимчук, В.И.Ищенко, С.В.Водопьян

Изложено методику синтеза алгоритмов цифрового управления для автоматических систем с дифференциальной связью. Теоретическую основу методики составляет теория инвариантности. Приводится пример с результатами математического моделирования.

УДК 681.518

Technique of synthesis of the algorithms of control for automatic systems with differential connection / Zimchouk I.V., Ishchenko V.I., Vodopiav S.V.

Technique of synthesis of the algorithms of control for automatic systems with differential connection is produced. Theory invariance make a theoretical principles of the technique. Work example and simulation results are presented.